

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Klimato teisingumas“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 081/04)

Pranešėjas **Cillian LOHAN**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 2 23
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	194 / 12 / 8
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Sąvoka „klimato teisingumas“ apibūdinama pasaulinė klimato kaita kaip politinis ir etinis klausimas, o ne vien tik kaip aplinkos problema. Paprastai ji vertinama atsižvelgiant į pasaulines erdves ir laiko tarpusavio sąsajas pripažįstant, kad pažeidžiamiausiems ir neturtingiausiems visuomenės nariams klimato kaitos pasekmės dažnai būna skaudžiausios, nors šios grupės yra mažiausiai atsakingos už išmetamų teršalų kiekius, kurie lemia klimato krizę. Apskritai šioje nuomonėje klimato teisingumo sąvoka pripažįstama, kad reikia svarstyti, ar teisingas dažnai neproporcingas klimato kaitos poveikis piliečiams ir bendruomenėms besivystančiose ir išsivysčiusiose šalyse.

1.2. EESRK mano, jog visi piliečiai turi teisę gyventi sveikoje ir švarioje aplinkoje ir tikėtis, kad Vyriausybės, pripažindamos ne tik akivaizdesnius aplinkos apsaugos ir ekonominius aspektus, bet ir socialinį poveikį, priims atsakomybę už savo nacionalinius įsipareigojimus ir nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal Paryžiaus susitarimą, kuriais siekiama kovoti su klimato kaitą skatinančiomis jėgomis ir klimato kaitos grėsmėmis.

1.3. EESRK siūlo pradėti diskusiją dėl ES klimato srities teisių chartijos, kurioje būtų apibendrintos ES piliečių ir gamtos teisės atsižvelgiant į uždavinius, kylančius dėl pasaulio klimato kaitos krizės. Pripažindamas ES vadovaujamą vaidmenį propaguojant tvirtą ir teisingą tarptautinį klimato kaitos režimą, EESRK ragina ES institucijas ir nacionalines Vyriausybes vertinti, kaip taikomi klimato teisingumo principai visais lygmenimis: pasaulio, Europos, nacionaliniu ir bendruomenių. Semestro procesas galėtų būti naudojamas kaip priemonė šiam tikslui įgyvendinti. Klimato teisingumas – tai teisingumas žmonių ir aplinkos, nuo kurios priklausome, atžvilgiu, nes abu šie dalykai yra tarpusavyje susiję. Šiomis aplinkybėmis EESRK primena dvi senesniai paskelbtas iniciatyvas: Visuotinę aplinkos paktą ir Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos projektą.

1.4. Gamybos ir vartojimo sistemos privalo keistis, kad prisitaikytų prie klimato kaitos ir ją švelnintų. Šis perėjimas turėtų vykti visame pasaulyje ir atsižvelgiant į sektorius, o ES galėtų atlikti vadovaujamą vaidmenį. Reikia nustatyti ir atitinkamai remti labiausiai pažeidžiamus verslo sektorius ir darbuotojus. Itin svarbu pereinamuoju laikotarpiu remti maisto sistemas ir šių sistemų suinteresuotuosius subjektus. Tvarus maisto vartojimas turi prasidėti nuo pradinio dirvožemio paruošimo ir gamtinių sistemų valdymo etapo, siekiant apsirūpinti pagrindinėmis maisto sudedamosiomis dalimis. ES turėtų užtikrintai imtis lyderės vaidmens skatinant tvarų dirvožemio tvarkymą ir apsaugą.

1.5. Pasinaudoti vartotojų galia siekiant permainų galima tik tuo atveju, jei vartotojams suteikiama galimybė rinktis tvarias etiškas alternatyvas, dėl kurių nesusidarytų didelių nepatogumų ir nesumažėtų kokybė paslaugų, naudojimo ir prieinamumo požiūriu. Nauji ekonomikos modeliai, pavyzdžiui, skaitmeninė, dalijimosi ir žiedinė ekonomika, ir tarptautinis bendradarbiavimas visuotinio sektorių perėjimo prie šių modelių srityje leidžia sukurti perspektyvių alternatyvų vartotojams.

1.6. Paramos mechanizmai, įskaitant viešąsias lėšas, ekonomines priemones ir paskatas, turėtų būti naudojami siekiant užtikrinti, kad vartotojams, norintiems pasirinkti tokį gyvenimo būdą, pagal kurį išskiriama kuo mažiau anglies dioksido, būtų suteikiama infrastruktūra ir tinkama parama, įskaitant pagalbą už didesnes išlaidas perkant etiškas, ilgo gyvavimo ciklo ar tausias prekes ir paslaugas, kartu užtikrinant, kad nebūtų pakenkta konkurencumui.

1.7. Reikia registruoti įgyvendinant mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką perkeliamas darbo vietas ir kuo anksčiau nustatyti atsirandančias galimybes. Tai leis parengti ir įgyvendinti veiksmingiausias politiką, kuria siekiama teisingo perėjimo laikotarpiu užtikrinti darbuotojų apsaugą ir išlaikyti jų gyvenimo kokybę.

1.8. EESRK dar kartą ragina įsteigti Europos energijos nepritekliaus observatoriją⁽¹⁾, kuri suburtų visus suinteresuotuosius subjektus siekiant padėti nustatyti Europos energijos nepritekliaus rodiklius. Teisingumas visiems piliečiams reiškia užtikrinimą, kad kiekvienas žmogus už įperkama kainą yra aprūpinamas švaria, prieinama energija.

1.9. EESRK ragina panaikinti iškastiniam kurui skiriamas subsidijas ir pradėti remti perėjimą prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių.

1.10. Tvarumo politikos veiksmingumas priklauso nuo užtikrinimo, kad yra aiškiai apibrėžta ir tinkamai finansuojama parama perėjimui ir kad jai teikiama pirmenybė. Tuo pat metu ES turi pradėti labai plačias tarptautines derybas dėl pasaulinio susitarimo, galinčio sušvelninti klimato kaitos veiksnius ir paremti tvaresnį pasaulio ekonomikos modelį.

2. Bendrosios aplinkybės. Kodėl parengta ši nuomonė?

2.1. Ši nuomonė savo iniciatyva parengta atsižvelgiant į 2017 m. Tvaraus vystymosi observatorijos darbo planą. Klimato teisingumas yra visiems mums svarbi tema, tačiau šioje srityje trūksta ES lygmens veiksmų. Tai galimybė EESRK imtis iniciatyvos ir pateikti pirmus pasiūlymus, visų pirma susijusius su Europa. Daugelis klimato teisingumo aspektų dar turi būti išsamiau išnagrinėti, pavyzdžiui, pasaulinio ir individualaus apyvartinių taršos leidimų paskirstymo klausimas.

2.2. EESRK nori išreikšti institucinę poziciją, kad, diskutuojant dėl klimato kaitos poveikio ir svarstant, kaip būtų geriausia sąžiningai ir teisingai spręsti šio poveikio problemas, galėtų pristatyti ES organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę.

2.3. Atsižvelgiant į tarptautiniu mastu priimtus JT darnaus vystymosi tikslus (DVT), Paryžiaus susitarimą ir tai, kad jau dabar juntame klimato kaitos poveikį, reikia geresnio suvokimo, kad būtina skubiai imtis konkrečių veiksmų klimato teisingumui įgyvendinti.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Sąvoka „klimato teisingumas“ apibūdinama pasaulinė klimato kaita kaip politinis ir etinis klausimas, o ne vien tik kaip aplinkos problema. Vartojant šią sąvoką pripažįstama, kad pažeidžiamiausiems ir neturtingiausiems visuomenės nariams klimato kaitos pasekmės dažnai būna skaudžiausios. Ši sąvoka paprastai vertinama atsižvelgiant į pasaulines erdvės ir laiko tarpusavio sąsajas, visų pirma sutelkiant dėmesį į šalių, kurios vystėsi naudodamos gamtos išteklius, atsakomybę.

3.2. Darnaus vystymosi tikslai (DVT) yra platesnio užmojo nei ankstesni Tūkstantmečio vystymosi tikslai, nes DVT pripažįstama tarpusavio atskaitomybė, atsakomybė, kolektyviniai veiksmai ir įtraukčių dalyvaujamųjų procesų būtinybė. Pripažindamas ES vadovaujamąjį vaidmenį propaguojant tvirtą ir teisingą tarptautinį klimato kaitos režimą, EESRK ragina ES institucijas ir nacionalines Vyriausybes imtis veiksmų klimato teisingumo srityje visais lygmenimis: pasaulio, Europos, nacionaliniu ir bendruomenių. Europos semestro procesas galėtų būti priemonė šiam tikslui pasiekti. Taigi šioje nuomonėje klimato teisingumo sąvoka pripažįstama, kad reikia svarstyti, ar teisingas dažnai neproporcingas klimato kaitos poveikis piliečiams ir bendruomenėms besivystančiose ir išsivysčiusiose šalyse.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl suderintų Europos veiksmų siekiant užkirsti kelią energijos nepritekliui ir su juo kovoti (OL C 341, 2013 11 21, p. 21).

3.3. Susiduriama su priešinosi klimato kaitos politikai problema ir manymu, kad ji daro neigiamą poveikį paprastiems piliečiams, tam tikriems sektoriams (pvz., žemės ūkio ar transporto), bendruomenėms ir asmenims, priklausantiems nuo iškastinio kuro, nepaisant šios politikos naudos.

3.4. Sektoriams ir sritims, kuriems didelę įtaką daro klimato kaitos problemos, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, transporto, žemės ūkio, energetikos, skiriamos įvairios politikos iniciatyvos. Vykdamas klimato teisingumą gali būti taikomas bendras integruotas požiūris siekiant užtikrinti, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos vyktų teisingai ir nešališkai.

3.5. Svarbu pažymėti, kad vykdamas klimato teisingumą dėmesio skiriama ne tik tiems, kurie patiria tiesioginį klimato kaitos poveikį, bet ir tiems, kuriems įtaką daro klimato kaitą skatinančios jėgos, nes jie yra priklausomi nuo prekių, paslaugų ir gyvenimo būdo, siejamų su dideliu išmetamu teršalų kiekiu ir ne itin efektyviu išteklių naudojimu.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Socialinis teisingumas

4.1.1. EESRK mano, jog visi piliečiai turi teisę gyventi sveikoje ir švarioje aplinkoje ir tikėtis, kad Vyriausybės, pripažindamos ne tik akivaizdesnius aplinkos apsaugos ir ekonominius aspektus, bet ir socialinį poveikį, priims atsakomybę už savo nacionalinius išpareigojimus ir nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal Paryžiaus susitarimą, kuriais siekiama kovoti su klimato kaitą skatinančiomis jėgomis ir klimato kaitos grėsmėmis.

4.1.2. Vykdamas atnaujintą konvergencijos procesą, kuriuo valstybėse narėse siekiama geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų, remiamasi Europos socialinių teisių ramsčiu. Jis grindžiamas 20 principų, daugeliui jų tiesioginės įtakos turės klimato kaita arba netiesioginės – būtinybė pereiti prie naujų ekonomikos modelių.

4.1.3. EESRK siūlo, atsižvelgiant į žmogaus ir socialines teises, pradėti diskusijas dėl Klimato srities teisių chartijos rengimo. Į ją būtų įtrauktos piliečių ir gamtos teisės atsižvelgiant į uždavinius, kylančius dėl pasaulio klimato kaitos krizės. Šiomis aplinkybėmis EESRK primena Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos projektą, kurį 2015 m. parengė Corinne Lepage rengiantis COP 21.

4.1.4. Taikant teisėkūros procedūras gamtos teisės jau pripažįstamos įvairiose pasaulio šalyse. Pavyzdžiui, 2015 m. Nyderlandų nevyriausybinė organizacija „Urgenda Foundation“ laimėjo klimato srities bylą prieš Vyriausybę. Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas patvirtino principą, kad Vyriausybė gali būti laikoma teisiškai atsakinga už tai, kad nesiėmė reikiamų priemonių, kuriomis galėjo užkirsti kelią numatomi žalai dėl klimato kaitos. Panašios bylos rengiamos Belgijoje ir Norvegijoje. Be to, tokiomis iniciatyvomis kaip, pavyzdžiui, 2017 m. birželio 24 d. paskelbtas Visuotinis aplinkos paktas, stengiamasi spręsti būtino sąžiningo pasaulio aplinkos valdymo klausimą „trečiąją teisių kartą“ papildant bendra, horizontalia ir universalia priemone.

4.1.5. Būtina užtikrinti, kad pažeidžiamiausiems visuomenės nariams netektų nepagrįstai didelė našta ir kad išlaidos, patirtos pereinant prie ekonomikos modelio, kurį taikant atsižvelgiama į klimato kaitos problemas, būtų vienodai padalytos visai visuomenei. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai nėra tinkamų alternatyvų, principas „teršėjas moka“ turėtų būti taikomas teršiančių ir iš to gaunančių naudos subjektų lygmeniu, o ne galutinių vartotojų lygmeniu. EESRK jau anksčiau nagrinėjo šio svarbaus principo atsargaus ir tinkamo taikymo klausimą⁽²⁾.

4.1.6. Dėl perkeltųjų asmenų padidės visų rūšių migracija (įskaitant pabėgėlius dėl klimato kaitos)⁽³⁾. Jau galėjome įsitikinti, kaip prastai Europos Sąjungoje esame pasirengę spręsti šias problemas, taip pat neproporcingos valstybių narių naštos problemą. EESRK jau atkreipė dėmesį į tai, kaip šiomis aplinkybėmis dėl nesuderintų ekonominių procesų mažėja stabilumas⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Nuomonė dėl COP21 išvadų poveikio Europos transporto politikai (OL C 303, 2016 8 19, p.10).

⁽³⁾ Nuomonė dėl Pabėgėlių integracijos ES (OL C 264, 2016 7 20, p. 19).

⁽⁴⁾ Europos konsensusas dėl vystymosi (OL C 246, 2017 7 28, p.71).

4.1.7. Kaip nustatyta naujausiame Europos Parlamento pabėgėlių dėl klimato kaitos tyrime, ES lygmeniu nėra jokios atskiros priemonės, kurią būtų galima taikyti „dėl su aplinka susijusių priežasčių perkeltiesiems asmenims“. Laikinosios apsaugos direktyva politiniu požiūriu yra nepatogi priemonė bet kokio masinio perkėlimo problemoms spręsti ir EESRK pritaria nuomonei, kad Lisabonos sutartyje numatyti pakankamai platūs įgaliojimai persvarstyti imigracijos politiką siekiant reglamentuoti „dėl su aplinka susijusių priežasčių perkeltųjų asmenų“ statusą.

4.2. Žemės ūkio maisto produktų sektorius

4.2.1. Maisto gamybos sistemos ir mitybos įpročiai keisis, kad būtų galima prisitaikyti prie klimato kaitos ir ją švelninti. Visi gyventojai (pvz., ūkininkai, šeimos, visi tiekimo grandinės dalyviai ir vartotojai) yra priklausomi nuo žemės ūkio maisto produktų sektoriaus, todėl pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomenės turėtų būti užtikrinta, kad permainų laikotarpiu susijusiems subjektams būtų sudarytos palankios sąlygos ir teikiama parama. Be to, šis perėjimas turi vykti visame pasaulyje ir atsižvelgiant į sektorius, o ES galėtų atlikti vadovaujimąjį vaidmenį.

4.2.2. Klimato kaita kelia didelių sunkumų Europos žemės ūkiui, kuris yra ir tokių permainų varomoji jėga, ir jų didžiausią poveikį patiriantis sektorius.

4.2.3. Reikia iš naujo apibrėžti šį sektorių siekiant didesnio jo indėlio į natūralias absorbavimo sistemas, pavyzdžiui, į ekosistemų paslaugas, kurios gali sumažinti tam tikrą klimato kaitos poveikį. Šias funkcijas reikėtų pripažinti, o viešasis finansavimas per BŽŪP turėtų būti orientuotas remti šias paslaugas, kurias žemės ūkio sektorius teikia vykdydamas savo maisto gamybos tikslus. Tokiai bendrajai koncepcijai pritariama neseniai priimtoje nuomonėje⁽⁵⁾.

4.2.4. Tvarus maisto vartojimas turi prasidėti nuo pradinio dirvožemio paruošimo ir gamtinių sistemų valdymo etapo, siekiant apsirūpinti pagrindinėmis maisto sudedamosiomis dalimis. EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę pradėti diskusijas dėl Dirvožemio pagrindų direktyvos poreikio ir užtikrintai imtis lyderės vaidmens skatinant tvaraus dirvožemio tvarkymo ir apsaugos svarbą⁽⁶⁾. Šiuo metu ES Tarybai pirmininkaujanti Estija dirvožemio apsaugai ir jos vaidmeniui teikiant ekosistemines paslaugas skiria itin daug dėmesio⁽⁷⁾.

4.2.5. EESRK remia tvarios gamybos ir vartojimo koncepciją. Norint pasiekti susitarimą dėl poreikio keisti požiūrį į mėsos vartojimą, reikės nustatyti galimybes ir paramą, kurių reikia siekiant užtikrinti teisingą perėjimą tiems, kurie yra priklausomi nuo šio žemės ūkio maisto pramonės sektoriaus.

4.2.6. Šiam sektoriui įtaką taip pat daro klimato kaitą skatinančios jėgos, visų pirma dėl to, kad šis sektorius yra priklausomas nuo iškastinio kuro, pradėdamas maisto gamybą ir perdirbimu, baigiant pakavimu ir gabenimu. Būtina parengti politiką, pagal kurią būtų pripažįstama, kad dabartinio pobūdžio žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis yra aklaivietėje ir būtų nubrėžtas įveikiamas kelias kuriant tvarią ir klimatui palankią ūkininkų ateitį.

4.2.7. Aplinkos politika nebūtinai prieštarauja neatidėliotiniams žemės ūkio sektoriaus poreikiams, su sąlyga, kad ji laikoma paramos mechanizmu siekiant sukurti palankesnes sąlygas perėjimui prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomenės.

4.3. Vartotojai

4.3.1. Pasinaudoti vartotojų galia siekiant permainų galima tik tuo atveju, jei vartotojams suteikiama galimybė rinktis tvarią etišką alternatyvą, dėl kurios nesusidarytų didelių nepatogumų ir nesumažėtų kokybė paslaugų, naudojimo ir prieinamumo požiūriu. Nauji ekonomikos modeliai, pavyzdžiui, skaitmeninė, dalijimosi ir žiedinė ekonomika, ir tarptautinis bendradarbiavimas visuotinio sektorių perėjimo prie šių modelių srityje leidžia sukurti perspektyvių alternatyvų vartotojams.

4.3.2. Principas „teršėjas moka“ pernelyg dažnai taikomas netinkamai, o vartotojai verčiami mokėti mokesčius, nors jie neturi perspektyvių alternatyvų. Kad kainodara galėtų būti veiksminga priemonė siekiant reikiamų elgesio pokyčių, vartotojams visų pirma turi būti suteikta galimybė pasirinkti alternatyvą.

⁽⁵⁾ Nuomonė dėl *Galimo bendros žemės ūkio politikos pertvarkymo* (OL C 288, 2017 8 31, p. 10).

⁽⁶⁾ Nuomonė dėl *Žiedinės ekonomikos. Trąšos* (OL C 389, 2016 10 21, p. 80).

⁽⁷⁾ Nuomonė dėl *Žemės naudojimo tvariai maisto gamybai ir ekosisteminiams paslaugoms* (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 72).

4.3.3. Plastikiniams maišeliams taikomas mokestis yra geras nedidelio vartotojams taikomo mokesčio pavyzdys, tačiau vartotojai gali rinktis ir nemokėti šio mokesčio, t. y. jie gali atsinešti savo maišelį arba naudoti mažmenininko duodamą dėžę. Taikant tokią požiūrį galima pasiekti didelio masto elgsenos pokyčių.

4.3.4. Tačiau iškastinio kuro (pvz., benzino) apmokestinamas vartotojų lygmeniu gali sukelti nepasitenkinimą ir nukreipti disponuojamąsias pajamas degalų įsigijimui. Tai taip pat gali skatinti antrinę nelegalią rinką, galiausiai apsaugant teršiančių produktų gamintojų pelną. Padėti dar labiau apsunkina tai, kad daugeliu atvejų šie mokesčiai neduoda apribojamojo poveikio. Piliečiai mano, kad kovos su klimato kaita politika yra susijusi su nesąžiningu sankcijų taikymu kito pasirinkimo, kaip veikti iškastiniu kuru grindžiamoje ekonomikoje, neturintiems subjektams.

4.3.5. Paramos mechanizmai, įskaitant viešąsias lėšas ir ekonomines priemones, turėtų būti investuojami siekiant užtikrinti, kad vartotojams, norintiems pasirinkti tokią gyvenimo būdą, pagal kurį išskiriama kuo mažiau anglies dioksido, būtų suteikiama infrastruktūra ir tinkama parama, įskaitant pagalbą už didesnes išlaidas perkant etiškas, ilgo gyvavimo ciklo ar tausias prekes ir paslaugas. Tai gali būti daroma kuriant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes. Geras pavyzdys – automobilių sektorius, kuriame diegiamos gamintojų remiamos finansavimo priemonės, kad vartotojams būtų lengviau įsigyti naujų automobilių. Panašaus pobūdžio paramos sistemos galėtų būti siūlomos ir kituose sektoriuose, pavyzdžiui, įsigyjant buitinę techniką, naujai įrengiant privačius namus ar įmones.

4.3.6. Kovos su klimato kaita srityje esama nesuderinamumo, kai viešosios lėšos skiriamos remti sistemas ir infrastruktūras, kuriomis didinama galutinių naudotojų priklausomybė nuo klimato kaitą skatinančių jėgų, ir investuoti į jas, nors tuo pat metu siekiama riboti ir valdyti klimato kaitos poveikį. Vartotojai dėl to patiria didžiausią poveikį. Galimybė rinktis mokėti daugiau už taršų variantą arba visai jo atsisakyti nėra „teisinga“ piliečių atžvilgiu.

4.3.7. Dažnai manoma, kad tvarų gyvenimo būdą ir tvarius vartojimo pasirinkimus gali sau leisti tik tie, kurių didelės disponuojamosios pajamos. Etiški, klimatui palankūs, tvarūs pasirinkimai nėra vienodai prieinami visiems. Reikėtų remti tokią kainodarą, pagal kurią būtų įtraukiamos prekių ir paslaugų sąnaudos, susijusios su klimato kaita (pvz., išteklių naudojimo intensyvumas), taikant politikos sistemą, kuri ginčija tokią manymą ir didina prieinamumą visiems vartotojams.

4.3.8. ES vartotojų apsaugos teisės aktai buvo priimti anksčiau nei 1999 m., kai JT pripažino tvarų vartojimą kaip vieną pagrindinių vartotojų teisių, todėl juose tvarus vartojimas visiškai nėra minimas⁽⁸⁾. EESRK dar kartą ragina vykdyti tvaraus vartojimo politiką. Tai ypač svarbu siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir žiedinės ekonomikos iniciatyvą.

4.3.9. Nesant alternatyvaus pasirinkimo vartotojui nebelieka nieko kito kaip skursti, priimti netinkamus, sveikatai nepalankius ir (arba) netausius sprendimus, o galiausiai „aplinkos“ politika jam tampa nebepriimtina, suvokiama kaip kenkianti galutiniam vartotojui. Tuo tarpu tie, kurie pelnosi iš šios sistemos, nieko nemoka ir net dar labiau turtėja, todėl didėja nelygybė, prisidengiant aplinkos politika, prieštaraujanti tvarumo principams.

4.4. Darbo jėga pereinamuju laikotarpiu

4.4.1. Nepaprastai svarbu pereinamuju laikotarpiu apsaugoti visus darbuotojus, tiek tuos, kurių įgūdžiai yra riboti ar neuniversaliūs, tiek ir užimančius aukštos kvalifikacijos postus. Reikia nustatyti ir atitinkamai remti labiausiai pažeidžiamus sektorius ir darbuotojus. Dėl darbo vietų automatizavimo pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos tam tikros darbo vietos gali būti panaikintos⁽⁹⁾.

4.4.2. Viena iš priemonių darbuotojams apsaugoti – švietimas ir perkvalifikavimas. Darbuotojai, kurių darbo vietos panaikinamos dėl klimato kaitos arba dėl to, kad reikia nutraukti priklausomybę nuo klimato kaitą skatinančių jėgų, neturėtų nukentėti nuo tokių pokyčių.

⁽⁸⁾ Nuomonė dėl Bendradarbiavimo arba dalyvavimo grindžiamo vartojimo. Tvarumo modelis XXI amžiui (OL C 177, 2014 6 11, p. 1).

⁽⁹⁾ Nuomonė dėl Pėjimo prie tvaresnės Europos ateities. Strategija iki 2050 m. (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 44).

4.4.3. Vienas iš sprendimo elementų – anksti nustatyti būtinus igūdžius, reikalingus norint visapusiškai dalyvauti šiuose naujuose ekonomikos modeliuose, tačiau kartu reikia igūdžius identifikuoti dabartinio užimtumo ir priklausomybės nuo esamo netvaraus modelio kontekste.

4.4.4. Svarbu kiek įmanoma apsaugoti ir išsaugoti susijusias bendruomenes ir skatinti tokį perėjimą, kuris darytų mažiausią poveikį susijusių asmenų gerovei tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu.

4.4.5. Siūlomuose naujuose ekonomikos modeliuose, įskaitant funkcinę, dalijimosi ir žiedinę ekonomiką, aiškiai matosi naujos galimybės. Šiuo požiūriu ES turėtų pradėti būtinas tarptautines derybas siekiant sukurti pasaulinį ekonomikos modelį.

4.5. Sveikata

4.5.1. Dėl klimato kaitos ir ją skatinančių jėgų patiriama išlaidų sveikatos srityje. Jas galima apskaičiuoti, pavyzdžiui, atsižvelgiant į mirties ir ligų, susijusių su oro tarša, skaičių; tai kainuoja visuomenei ir visuomenės sveikatos priežiūros sistemoms. Visuomenės sveikatos priežiūros sistemos turi apsvarstyti, kokį vaidmenį klimato kaita ir ją skatinančios jėgos atlieka jų sektoriuje.

4.5.2. Sveikata, gerovė ir galimybės pabūti gamtoje yra tarpusavyje susijusios (IEEP). Daugelis valstybių narių susiduria su sveikatos ir visuomenės problemomis, pavyzdžiui, nutukimu, psichinės sveikatos problemomis, socialine atskirtimi, triukšmu ir oro tarša; visa tai socialiniu ir ekonominiu požiūriu neproporcingai veikia nepalankioje padėtyje esančių ir pažeidžiamų asmenų grupes.

4.5.3. Investuojant į gamtą klimato kaitos problemos sprendžiamos ne tik skatinant atsisakyti teršalų, bet ir sudarant sąlygas investuoti į anglies dioksido saugojimą natūraliose ekosistemose. Su tuo susijusi nauda sveikatai yra dvejopa: didėjančių sveikatos problemų prevencija ir aktyvios gyvensenos, padedančios gerinti piliečių ir bendruomenių sveikatą, propagavimas. Šio aspekto pripažinimas padeda užtikrinti subalansuotus, apgalvotus ir įrodymais grindžiamus politinius sprendimus.

4.6. Energija

4.6.1. Europos Sąjungoje atsinaujinančiosios energijos gamyba pagal procentinę suvartojamos elektros energijos kiekį nuo 2004 iki 2015 m. išaugo daugiau nei dvigubai (nuo 14 iki 29 %). Vis dėlto šildymo, pastatų ir pramonės, taip pat transporto srityse energijos poreikiai vis dar yra milžiniški. Pažanga daroma, tačiau išeities taškas yra labai žemas: pavyzdžiui, atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis transporto sektoriaus sunaudojamų degalų kiekyje per tą patį laikotarpį padidėjo nuo 1 % iki 6 %

4.6.2. Energijos nepriteklis yra visos Europos problema ir, nors jos mastas ir aplinkybės valstybėse narėse skiriasi, tai dar vienas pavyzdys, kad kovos su klimato kaita politika turi būti siekiama apsaugoti labiausiai pažeidžiamus asmenis.

4.6.3. EESRK dar kartą ragina įsteigti Europos energijos nepritekliaus observatoriją⁽¹⁰⁾, kuri suburtų visus suinteresuotuosius subjektus siekiant padėti nustatyti Europos energijos nepritekliaus rodiklius. Teisingumas visiems piliečiams reikia užtikrinimą, kad kiekvienas žmogus už įperkama kainą yra aprūpinamas švaria, prieinama energija.

4.6.4. Politika, skirta energijos nepritekliaus problemai šalinti ES, taip pat gali padėti spręsti su švarios energijos infrastruktūra ir tiekimu susijusius klausimus perkeliant subsidijas ir koordinuojant politinę valią.

4.6.5. Politika, kuria tiesiogiai arba netiesiogiai remiamos iškastinio kuro subsidijos, reikšia principo „teršėjas moka“ panaikinimą – tokiais atvejais mokama pačiam teršėjui. Daugelis šių subsidijų galutiniam vartotojui yra nematomos, tačiau bet koku atveju jos skiriamos iš viešųjų lėšų. Neseniai priimtoje nuomonėje⁽¹¹⁾ jau išnagrinėtas aplinkai kenksmingų subsidijų panaikinimo Europos Sąjungoje atvejis, o nuomonėje dėl ES darnaus vystymosi politikos planavimo⁽¹²⁾ atkreiptas dėmesys į būtinybę vykdyti nustatytus įpareigojimus siekiant panaikinti aplinkai kenksmingas subsidijas ir aktyviai skatinti aplinkosaugos mokesčių reformą.

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽¹¹⁾ Nuomonė dėl Rinkos priemonių siekiant pereiti prie tausiai išteklius naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ES (OL C 226, 2014 7 16, p. 1).

⁽¹²⁾ Nuomonė dėl Darnaus vystymosi. ES vidaus ir išorės politikos planavimas (OL C 487, 2016 12 28, p. 41).

4.6.6. Parama turėtų būti prieinama visiems, subsidijos turėtų būti daugiausia skiriamos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams, tuo tarpu subsidijos klimato kaitą skatinančioms jėgoms turėtų būti skubiai laipsniškai naikinamos, o išimties turėtų būti taikomos teisingiau, t. y. skiriamos ne tiems, kurie gali sau leisti įpirkti, ir ne tiems, kurie iš teršalų gauna naudos. TVF duomenimis, šiuo metu iškastinio kuro subsidijų norma per minutę pasaulyje siekia 10 mln. JAV dolerių. Panaikinus šias subsidijas valdžios sektoriaus pajamos padidėtų 3,6 % pasaulio BVP, išmetamas teršalų kiekis sumažėtų daugiau kaip 20 %, ankstyvos mirties dėl oro taršos atvejų sumažėtų daugiau nei perpus, o ekonominė gerovė pasaulyje padidėtų 1,8 trln. JAV dolerių (2,2 % pasaulio BVP). Šie duomenys akivaizdžiai rodo neteisingą dabartinės sistemos pobūdį.

4.6.7. Tvarumo politikos veiksmingumas priklauso nuo užtikrinimo, kad yra aiškiai apibrėžta ir tinkamai finansuojama parama perėjimui ir kad jai teikiama pirmenybė.

2017 m. spalio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*
